

Talentontwikkeling Beeldende Kunsten en Podiumkunsten

MEI 2014

Resultaten kwantitatieve analyse onderzoeksvraag 2: subsidies talentontwikkeling BK en PK

Enno Gerdes
Rob Winters
Irene Pohl

"Because a known fact is better
than an unknown fact."

Mark Spitz

T
E
M
E
R



1. Onderzoeksvragen en –methodiek
 2. Deel 1 – rijksoverheid
 3. Deel 2 – productiehuizen
 4. Deel 3 – gemeentes
 5. Deel 4 – private fondsen
 6. Observaties rondom de dataverzameling
-



- **Onderzoeksvragen en –methodiek**
-



Onderzoeksvraag 2: subsidies talentontwikkeling PK en BK

4

- Uit de offerte-uitvraag kunnen we de volgende onderzoeksvragen destilleren:
 - Hoeveel podiumkunstenaars en beeldend kunstenaars hebben in de afgelopen jaren direct of indirect subsidie gekregen om hun talent te ontwikkelen?
 - Hoeveel van deze kunstenaars beoefenen nu nog een professie in de kunstensector in de podium- of beeldende kunst?
 - Wenselijke scope: afgelopen tien jaar en opsplitsing naar Nederlanders en buitenlanders
-



Onderzoeksvraag 2: operationalisering

5

- We geven de data-analyse vorm door een data-uitvraag bij een aantal partijen:
 - Rijkscultuurfondsen (Fonds Podiumkunsten, Mondriaanfonds)
 - Grote gemeenten (G9)
 - Private cultuurfondsen (bijv. van den Ende Foundation, VSB Fonds, BNG Cultuurfonds, SNS Reaalfonds)
 - Over de data-verzameling:
 - De data wordt door de verschillende partijen op verschillende manieren bijgehouden. Hierdoor zijn gegevens van de ene partij moeilijk vergelijkbaar met gegevens van de andere partij. Een harmonisatieslag was in het kader van dit onderzoek niet mogelijk gezien de beperkte doorlooptijd. Daarnaast is het de vraag of zo'n harmonisatieslag wenselijk zou zijn gezien de uiteenlopende beleidsprioriteiten van de verschillende partijen. Ten slotte benadrukken we dat het onderzoek zich heeft gericht op de boven genoemde partijen. Er zijn daarnaast veel andere publieke en private partijen die zich bezig houden met talentontwikkeling. De onderhavige inventarisatie is daarom niet uitputtend.
-



Onderzoeksvraag 2: denkkader

6

- We hebben ernaar gestreefd de data te analyseren met behulp van een denkkader waarbij we twee 'assen' onderscheiden:
 - De tijd t/m 2012 vs. het jaar 2013. Dit onderscheid is belangrijk omdat er vanaf 2013 sprake is van een aantal veranderingen in de BIS. Naast een verlaging van de rijkssubsidie is er sprake van een stelselwijziging op het gebied van de podiumkunsten: de productiehuizen maken sinds 2013 geen deel meer uit van de BIS. Ook wordt een kleiner aantal presentatie-instellingen gesubsidieerd, en is ervoor gekozen om de subsidie aan de postacademische instellingen te vervangen door een 'vraagsubsidie' (de subsidie gaat niet naar de instelling, maar naar de kunstenaar die deelneemt aan een programma en hiervoor dient te betalen).
 - Directe subsidie vs. indirecte subsidie. Dit onderscheid is overgenomen uit de door OCW geformuleerde onderzoeksvragen.
- De twee assen combineren we in de matrix hiernaast.

	t/m 2012	vanaf 2013
Directe subsidie		
Indirecte subsidie		



Onderzoeksvraag 2: indirecte subsidie (1/3)

7

- In de praktijk is gebleken dat het onderscheid tussen directe en indirecte subsidie bij nader inzien niet eenvoudig gemaakt kan worden. Bij de **beeldende kunst** zijn er wel mogelijkheden.
 - Voor in ieder geval het Mondriaan Fonds is het wel mogelijk om te rapporteren over subsidies die direct aan de kunstenaar worden gegeven. Hiermee kan daarom worden aangegeven hoeveel kunstenaars worden ondersteund.
 - Private fondsen doen in de meeste gevallen geen zaken met individuen. Dit geldt dan ook voor beeldende kunst. Het gevolg is dat wanneer er een bijdrage voor een project op het gebied van beeldende kunst, er niet achterhaald kan worden hoeveel kunstenaars met de bijdrage worden ondersteund.
 - Bij de **podiumkunsten** is het onderscheid tussen directe subsidie en indirecte subsidie moeilijker te maken. Dit is in eerste instantie het gevolg van het feit dat geen verstrekker van subsidies dit onderscheid in het datasysteem registreert. We zijn daarom afhankelijk van een uniforme definitie van 'indirecte subsidies'. Deze uniforme definitie bestaat niet. We zijn tijdens het onderzoek de volgende definities tegengekomen:
-



Onderzoeksvraag 2: indirecte subsidie (2/3)

8

- Directe subsidie voor talentontwikkeling is subsidie die voortvloeit uit een subsidieregeling voor talentontwikkeling wordt verstrekt. Indirecte subsidie voor talentontwikkeling is subsidie die voortvloeit uit een andere subsidieregeling, maar die daarnaast ook een impact heeft op talentontwikkeling bij de subsidient.
 - Directe subsidie voor talentontwikkeling is subsidie die aan een individu wordt verstrekt. Indirecte subsidie voor talentontwikkeling is subsidie die aan een instelling wordt verstrekt.
 - Directe subsidie voor talentontwikkeling is subsidie die door OCW wordt verstrekt. Indirecte subsidie wordt verstrekt door rijkscultuurfondsen. Immers, de 'directe' subsidie gaat in die gevallen van OCW naar de rijkscultuurfondsen, en pas in tweede instantie wordt de subsidie doorgegeven aan de ontvangers.
 - We komen tot de conclusie dat we het onderscheid tussen directe en indirecte subsidie niet kunnen maken.
-



Onderzoeksvraag 2: indirecte subsidie (3/3)

9

- Bij wijze van 'shortcut' hebben we een poging gedaan het aantal talenten in te schatten dat werkzaam is bij instellingen die in 2013-2016 een structurele BIS subsidie ontvangen.
 - Daarbij liepen we aan tegen twee praktische problemen:
 - In gesprekken met instellingen bleek dat de definitie van 'talent' niet eenduidig is, zodat de instellingen niet in staat waren op een uniforme manier een inschatting te geven van het aantal werkzame talenten.
 - Bij OCW is het aantal fte's bij BIS instellingen (activiteiten) bekend:
 - Dans en opera: 601 fte
 - Theater incl. jeugdtheater en festivals PK: 389 fte
 - Orkest: 661 fte
 - Presentatie-instellingen BK: 41 fte
 - Totaal: 1.692 fte
 - Hierbij gaat het om het aantal werknemers dat in de verslaglegging is toegerekend aan activiteiten. Dit gaat voor een groot deel - maar niet alleen - om kunstenaars (laat staan talenten). Ook de fte van een algemeen directeur wordt wel eens voor een bepaald percentage toegerekend aan de activiteiten.
 - Er kunnen hier dus geen uitspraken worden gedaan over talentontwikkeling van kunstenaars.
-

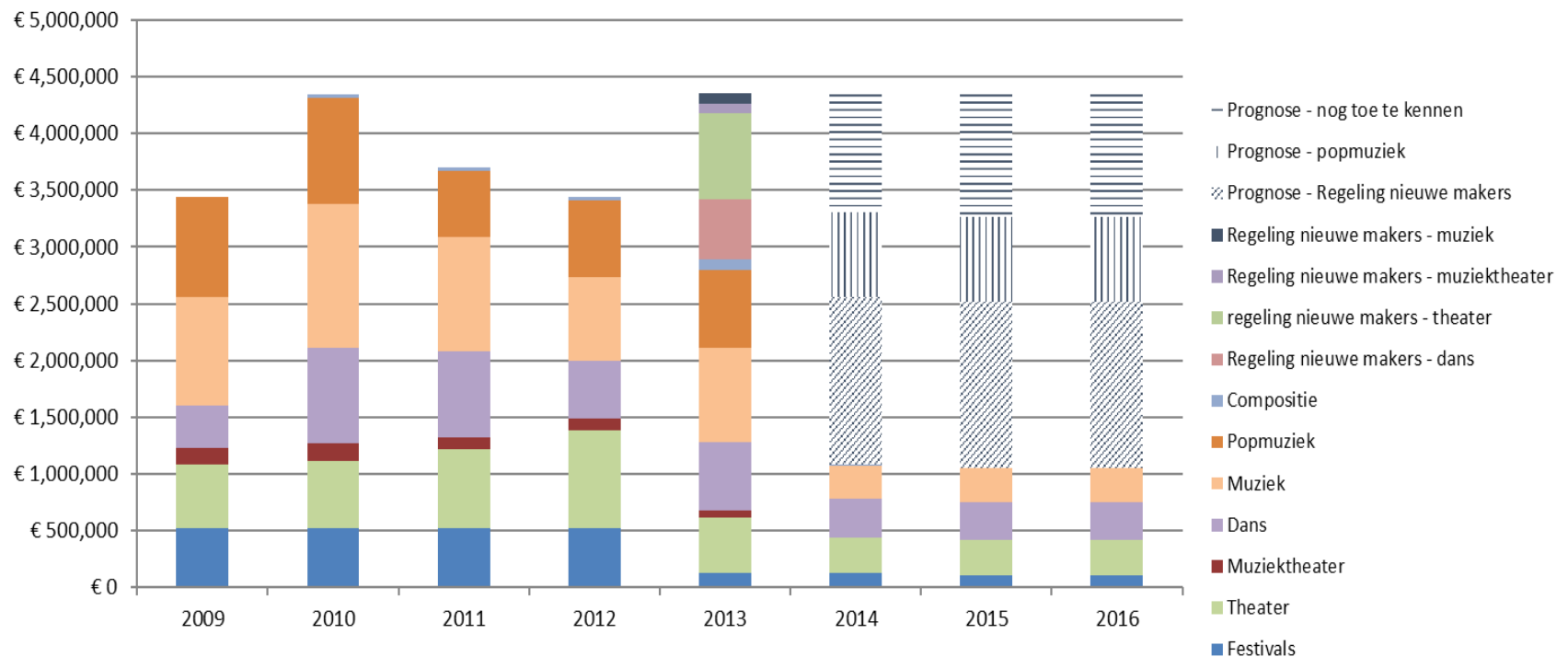


- **Deel 1 – rijksoverheid**
-



- Het Fonds Podiumkunsten heeft t/m 2012 geen directie productiesubsidie verstrekt voor talentontwikkeling, dit behoorde niet tot de taken van het FPK. Vanaf 2013 is er wel een specifieke regeling voor Nieuwe Makers.
 - T/m 2012 zijn er echter wel subsidies verstrekt waarvan het FPK kan aangeven dat hiermee ook talentontwikkelingsdoeleinden werden bereikt ('side effects'). Door het FPK is in het kader van dit onderzoek een gedetailleerd overzicht opgesteld.
 - In het overzicht van het FPK zijn de volgende posten toegerekend aan talentontwikkeling:
 - T/m 2012 specifieke toekenning binnen structurele, productie-, afname- en beurzenregelingen; compositieregelingen; Nederlandse Muziekprijs en popregelingen.
 - Vanaf 2013 specifieke toekenningen binnen meerjarige activiteitenregeling (incl. toeslagen) en productieregeling; compositieregelingen; Nederlandse Muziekprijs; Nieuwe Makersregeling; popregelingen.
 - De bedragen voor de Meerjarige Activiteitenregeling zijn ook voor de jaren 2014 t/m 2016 ingevuld. Het bedrag in die jaren is lager dan het bedrag in 2013. Dit betekent niet dat minder middelen worden besteed, maar het is het logische gevolg van het feit dat de niet-meerjarige subsidies voor 2013 reeds bekend (en verstrekt) zijn, maar voor de volgende jaren nog niet.
-

- Het FPK heeft t/m 2012 gemiddeld ruim 3,5 miljoen euro per jaar besteed aan subsidies die óók tot talentontwikkeling hebben geleid. In 2013 is tussen 4 en 4,5 miljoen euro besteed aan subsidies die óók tot talentontwikkeling hebben geleid en aan subsidies die expliciet voor talentontwikkeling zijn besteed.





- Naast deze bedragen geven in alle jaren verschillende meerjarig gesubsidieerde groepen en festivals binnen hun basissubsidie in meer of mindere mate ruimte aan beginnende makers. Een inschatting van het subsidiebedrag dat hieraan kan worden worden meegerekend is niet te maken, maar zou bij de hier gepresenteerde bedragen opgeteld moeten worden.
 - Ter vergelijking: het FPK heeft t/m 2012 jaarlijks zo'n 40 miljoen euro aan meerjarige subsidie verstrekt, vanaf 2013 is dit zo'n 25 miljoen euro.
 - De dataverzameling was voor het FPK (veel) handwerk. Hiervoor zijn de onderzoekers zeer erkentelijk. Tegelijkertijd geldt dat de invulling afhankelijk is van personen en hierdoor moeilijk reproduceerbaar is.
-



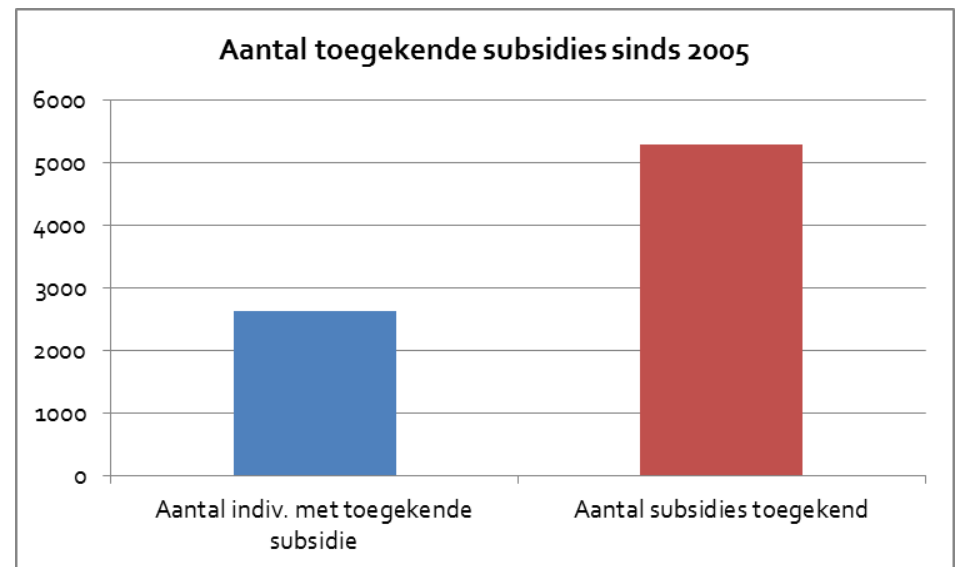
- Het is niet mogelijk om te zeggen hoeveel talenten door de subsidie van het FPK gesteund zijn. Twee redenen zijn hiervoor verantwoordelijk:
 - Ten eerste wordt de subsidie (behalve bij beurzen) altijd verstrekt aan een instelling, niet aan een individueel talent. De gegevens worden door het FPK daarom ook op het niveau van de instelling geregistreerd.
 - Ten tweede zijn bij bijvoorbeeld een ondersteunde productie vaak meerdere talenten betrokken. De subsidie gaat dan naar een instelling of project van een nieuwe maker, die met behulp van de subsidie en met behulp van de subsidie aan een productie kan werken. Maar mogelijk is niet alleen de maker een 'talent', maar ook bijvoorbeeld een aantal dansers die een rol hebben bij de productie. Dit wordt niet bijgehouden.
 - Gegevens over de periode voor 2009 zijn niet beschikbaar, omdat die voor de jaren voorafgaand aan de fusie moeilijk raadpleegbaar zijn voor dit specifieke onderzoek.
-



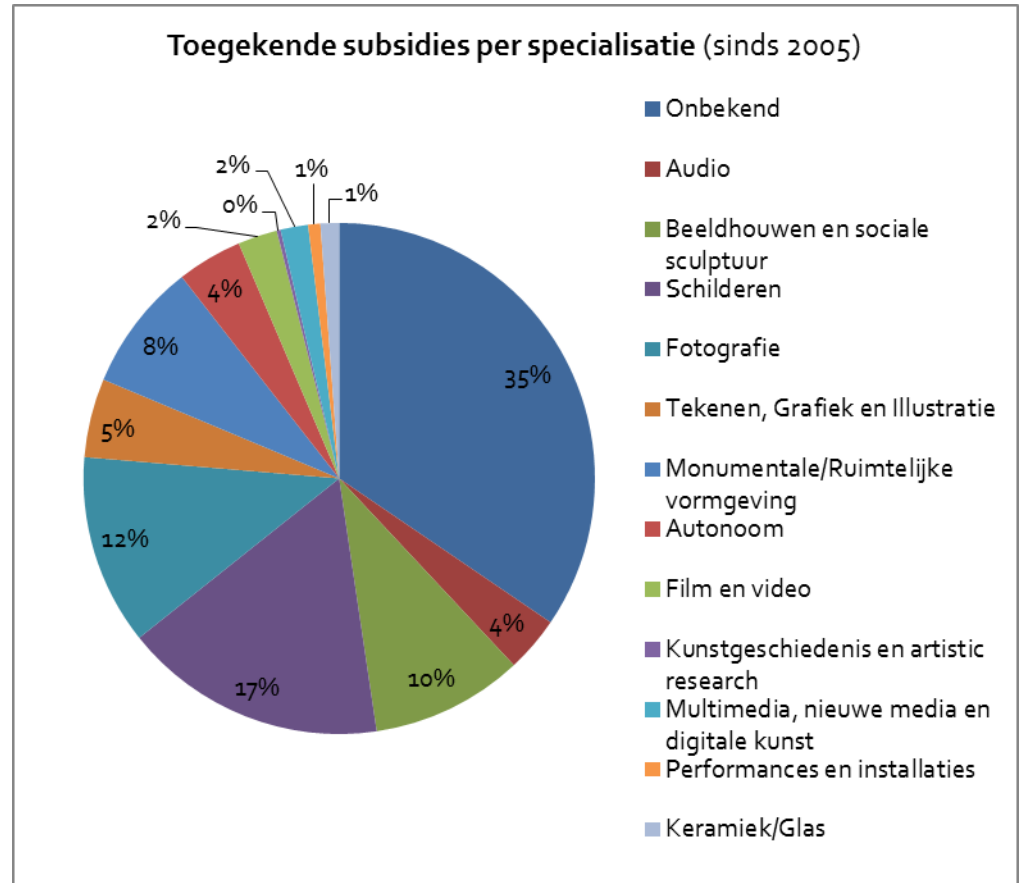
- Het Mondriaan Fonds heeft verschillende regelingen waarmee talent wordt gestimuleerd. Dit zijn bijvoorbeeld de stimuleringssubsidies en de werkbijdrages voor jong en bewezen talent. De voorwaarden van de regelingen van het Mondriaan Fonds zijn in principe zo geformuleerd dat er sprake is van talentontwikkeling door een eventuele toekenning.
 - Het Mondriaan Fonds heeft een databestand beschikbaar gesteld met de tussen 2005 en 2013 ontvangen aanvragen - die betrekking hebben op talentontwikkeling (regelingen van het voormalig Fonds BKVB en het huidige Mondriaan Fonds.) - , en de toegekende - en niet toegekende - subsidie.
-



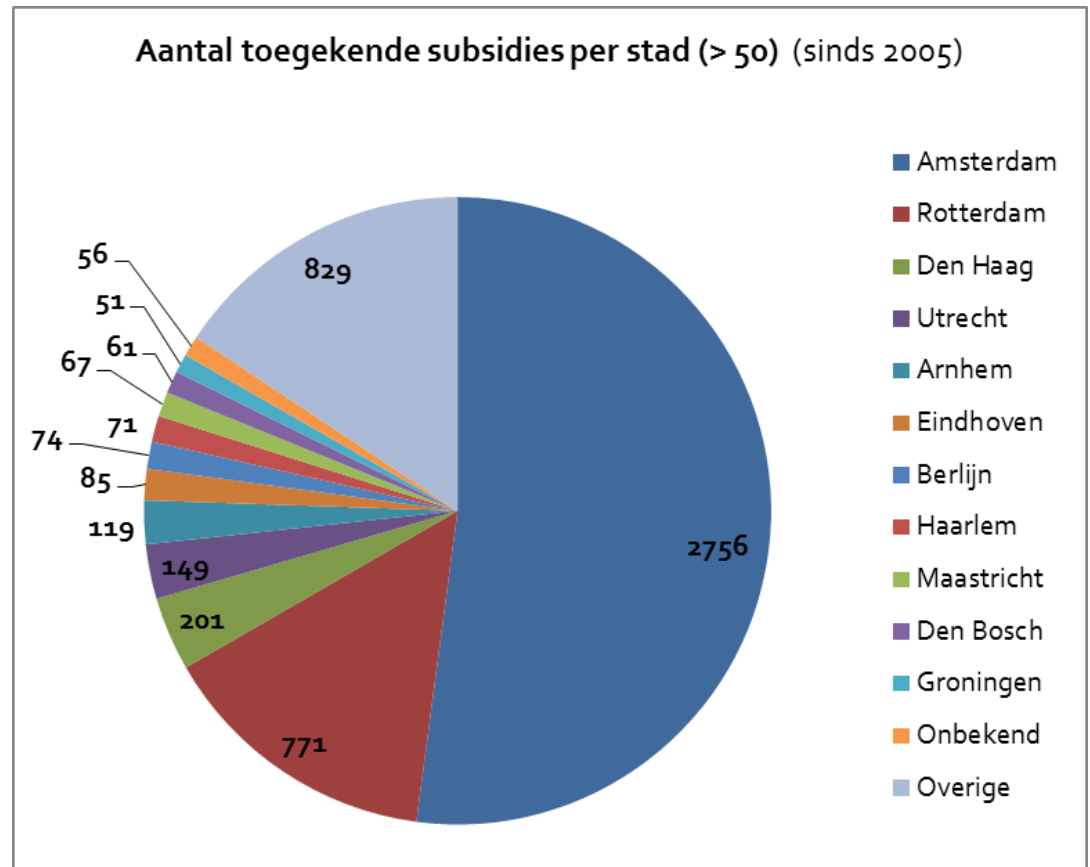
- Gemiddeld ontvangt iedere aanvrager die het Mondriaan Fonds een subsidie toekent twee keer een subsidie.
- De regelingen van het Mondriaan Fonds zijn gebaseerd op cofinanciering.
- Ca. 6.300 individuen hebben sinds 2005 een subsidieaanvraag ingediend, aan ca. 2.600 individuen is een subsidie toegekend.
- De gemiddelde toegekende subsidie is 20.500 euro, het maximum 260.000 euro.
- ca. 40% van het aantal aangevraagde subsidies wordt toegekend.
- De cijfers beslaan de periode 2005-2013.



- Een derde van de subsidies is niet voor een specifieke specialisatie toegekend
- De meeste subsidies werden voor de specialisatie "schilderen" toegekend



- Meer dan de helft van de subsidies die sinds 2005 van het MF zijn toegekend gaat naar aanvragers die in Amsterdam woonachtig zijn.





- **Deel 2 – productiehuizen**
-



- Voor producties die gefaciliteerd zijn door productiehuizen zijn data beschikbaar via het Talentvolgsysteem van Klaas Tops.
 - De data is incompleet:
 - Voor 15 productiehuizen zijn data beschikbaar
 - Data voor de jaren 2001 en 2011 zijn evident onvolledig, de data voor de tussenliggende jaren (2002-2010) lijken volledig te zijn
 - Op basis van de beschikbare data is extrapolatie mogelijk; dit leidt tot inschattingen die met onzekerheden verbonden zijn
 - We beseffen dat het verzamelen van dit soort data door de (voormalige) productiehuizen een enorme klus is, en we stellen het zeer op prijs dat we gebruik mochten maken van de data. Het feit dat we kanttekeningen bij de data plaatsen, mag niet begrepen worden als kritiek aan de dataverzameling, maar is slechts bedoeld om transparant te zijn over wat wel en niet mogelijk is, en om de discussie over de uitkomsten op de juiste manier te kunnen voeren.
-



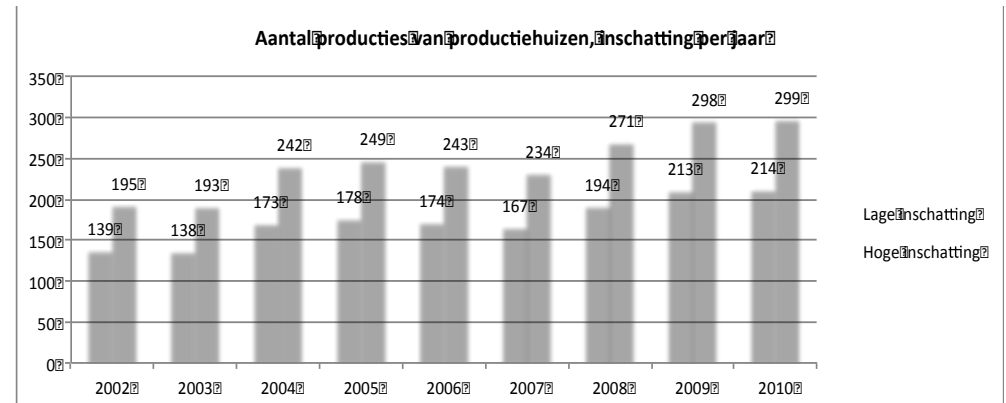
- We kunnen op twee manieren extrapoleren:
 - Voor 15 productiehuizen zijn data beschikbaar, waarvan 13 die waren opgenomen in de BIS in de cultuurnotaperiode 2009-2012; er ontbreken dus 8 productiehuizen die waren opgenomen in de BIS. Het totaal aantal producties kan dus berekend worden als $(23/15)$ van het bekende aantal producties. Dit leidt tot een hoge inschatting.
 - Voor 21 van de 23 productiehuizen is bekend hoeveel subsidie ze in een gegeven jaar (2009) hebben ontvangen. Voor 13 van deze instellingen is ook het aantal producties bekend. Hiermee kunnen we (1) extrapoleren naar een verwachte totale subsidie van alle 23 instellingen en (2) extrapoleren naar het aantal producties op basis van een kengetal (subsidie gedeeld door aantal producties). Dit leidt tot een lage inschatting.
 - Na extrapolatie kunnen we de verdeling tussen de jaren 2002-2010 aanhouden. De database gaat tot 2002 terug (dus lang voordat de productiehuizen als categorie in de BIS werden opgenomen).
 - We kunnen op basis van de database bepalen dat elke maker met gemiddeld 2,37 producties is vertegenwoordigd; deze ratio houden we aan.
 - Na extrapolatie gaan we ervan uit dat de 23 productiehuizen in 2009 in totaal ca. 12,6 miljoen euro aan subsidie hebben ontvangen.
-



Productiehuizen – resultaten

22

- Na extrapolatie zien we dat in de jaren 2009 en 2010 zo'n 200-300 producties zijn ondersteund door de productiehuizen. We kunnen niet zeggen hoeveel talenten (makers en uitvoerenden) hiermee gesteund worden. In de meerderheid van de gevallen is er per productie spraken van meerdere makers en uitvoerenden.
- Na extrapolatie zien we dat in de jaren 2009 en 2010 zo'n 200-300 producties zijn ondersteund door de productiehuizen. We kunnen niet zeggen hoeveel makers en uitvoerende hiermee gesteund worden. In de meerderheid van de gevallen is er per productie spraken van meerdere makers en uitvoerenden





- We plaatsen een aantal kanttekeningen bij de analyse van de data voor de productiehuizen. De meest belangrijke kanttekeningen:
 - De extrapolatie is met grote onzekerheden omgeven.
 - Naast 'makers' hebben ook andere talenten baat bij de ondersteuning door productiehuizen (bijv.: dansers), deze zijn niet meegenomen in de analyse.
 - Er is geen onafhankelijke check uitgevoerd op de volledigheid van de data.
 - De analyse gaat ervan uit dat de productiehuizen waarvoor geen desbetreffende data beschikbaar zijn, een subsidie hebben ontvangen gelijk aan het gemiddelde van de andere instellingen, en een aantal producties hebben gerealiseerd dat gelijk is aan het gemiddelde aantal.
-



- **Deel 3 – gemeenten**
-



- Om de ondersteuning vanuit gemeenten voor talentontwikkeling in de podiumkunsten en de beeldende kunst in kaart te brengen, hebben we twee stappen gezet:
 - Per email is aan de G9 gevraagd:
 - Welke veranderingen in de ondersteuning vanuit gemeenten voor talentontwikkeling hebben in de verschillende BIS-perioden (2005-2008/2009-2012/2013-2016) plaatsgevonden?
 - Welke veranderingen in subsidies of andere financiële bestedingen ten aanzien van talentontwikkeling hebben plaatsgevonden?
 - Wat is er veranderd ten aanzien van de structuur van de ondersteuning?
 - Er is een interview en data uitvraag gedaan bij het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK);
-

- **Amsterdam** stelt talentontwikkeling centraal in de gehele culturele infrastructuur vanuit de ketengedachte. Wel is er een lichte accentverschuiving te zien van subsidiëring van talentontwikkelingsorganisaties naar cultuureducatie gericht op het (primair) onderwijs.
 - In de periodes 2005-2008 en 2009-2012 werd er via verschillende PLUS-regelingen van het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) subsidie verstrekt aan talenten. Dit ging om ongeveer 100.000 euro per jaar. Deels waren dit rijksmiddelen. Vanuit het Kunstenplan zijn daarnaast middelen ingezet voor talentontwikkelingsorganisaties gericht op jonge makers, en jongeren met een diverse achtergrond die minder makkelijk toegang hadden tot de kunstvakopleidingen. Voorbeelden van de talentontwikkelingsorganisaties zijn Five O’Clock Class, Theater de Engelenbak, Don’t Hit Mama, Jongerentheater ozo, Cosmic, Frascati, Likeminds en Marmoucha.
 - In het huidige Kunstenplan worden binnen de functionele ruimte drie productiehuizen ondersteund, te weten Frascati (1.916.000 euro), Dansmakers Amsterdam (399.000 euro) en Paradiso Melkweg Productiehuis (82.000 euro). Amsterdam vindt de productiehuizen een onmisbaar element in de keten vanwege hun functie van springplank voor jong talent. De vier buurtaccomodaties (De Meervaart, Bijlmer Parktheater, Podium Mozaïek, Tolhuistuin) richten zich ook duidelijk op talentontwikkeling.
-



- In de vrije ruimte binnen het Kunstenplan is bewust ook ruimte gecreëerd voor productie-instellingen en talentontwikkelingsorganisaties. In dit kader worden onder meer de Diamantfabriek, Het Veem Theater, Likeminds, Don't Hit Mama, Marmoucha, de Noorderparkkamer, Nowhere en de Rijksacademie van Beeldende Kunsten ondersteund.
 - Verder heeft elke organisatie in het Kunstenplan 2013-2016 de opdracht aan cultuureducatie en/of talentontwikkeling te doen; dit levert bijvoorbeeld bij Het Nationaal Ballet en het Koninklijk Concertgebouworkest programma's op gericht op toptalent.
 - Middelen van het rijk (625.000 euro) zijn vanaf 2013 ondergebracht in het programma 'Cultuureducatie met kwaliteit' alleen gericht op het primair onderwijs.
 - Het AFK (gefinancierd door de gemeente; zie hieronder) richt zich op talentontwikkeling van professionals en heeft hiervoor een bedrag van 600.000 euro vrijgemaakt. Instellingen die talentontwikkeling als kerntaak hebben, worden niet meer gefinancierd vanuit het Kunstenplan.
-

- In Amsterdam is het **Amsterdams Fonds voor de Kunst** actief:
 - Er zijn er ontwikkelingsbudgetten beschikbaar binnen de regeling professionele kunst. Om daarvoor in aanmerking te komen moet een kunstenaar ongeveer 4 jaar actief zijn. Het gaat daarbij om cofinanciering. De kunstenaar moet zelf 25% van het project financieren. Vanaf 2013 is de regeling opengesteld voor alle disciplines, daarvoor konden alleen beeldend kunstenaars hiervan gebruik maken.
 - Binnen de regeling cultuurparticipatie zijn er middelen voor beginnende kunstenaars om zich verder te bekwamen (talentontwikkeling). Het gaat dan grofweg om de leeftijd 15-17+.
 - Deze inventarisatie richt zich op professionele kunstenaars die zich al bewezen hebben. Daaronder valt daarom wel de regeling professionele kunst en niet de regeling cultuurparticipatie.





- In **Rotterdam** kunnen individuele kunstenaars een subsidie aanvragen voor de disciplines Visueel, Podiumkunsten en Letteren & Erfgoed. Verder bestaan er subsidieregelingen voor individuele kunstenaars die via een gesubsidieerde instelling, zoals het Centrum Beeldende Kunst Rotterdam (CBK), verleend worden.
 - De gemeente maakt geen onderscheid tussen aanvragen van individuele kunstenaars en andere organisatoren, evenmin welke bedragen aan individuele kunstenaars worden verleend. De subsidieregeling van het CBK geldt vanaf 2009. Ze kwam in de plaats van het opdrachtenbureau van het CBK en werd aangevuld met middelen voor projectsubsidies om ook subsidies voor onderzoek en presentaties mogelijk te maken.
 - Voor de professionele beroepspraktijk geldt het volgende: Productiehuis Rotterdam kreeg in het Cultuurplan 2005-2008 400.000 euro en in de periode 2009-2012 244.300 euro. Met ingang van 2013 maakt het productiehuis deel uit van Theater Rotterdam. Theater Rotterdam ontvangt een jaarlijkse bijdrage van de gemeente van 6.196.000 euro. Dansateliers ontving uit het Cultuurplan 2005-2008 209.000 euro, in de periode 2009-2012 308.000 euro en krijgt in de periode 2013-2016 306.500 euro.
-



De gemeente **Den Haag** heeft geen uitgeschreven beleid op het gebied van talentontwikkeling. Wel ondersteunt de gemeente instellingen die het ontwikkelen van jong professionele kunstenaars tot hun taken rekenen.

- Op het gebied van dans zijn er drie gemeentelijke instellingen: Korzo Theater en Nederlands Dans Theater (ook BIS-instelling). Voor choreografie is er De Dutch Don't Dance Division (ontwikkeltraject voor jonge dansers).
 - Op het gebied van theater zijn er twee gemeentelijke instellingen: het Nationale Toneel (ook BIS-instelling) en Theater aan het Spui die met Zaal3 ruimte geeft aan jonge makers.
 - Op gebied van muziek heeft het Residentie Orkest (ook BIS instelling) met het Koninklijk Conservatorium een Orkest Master opgezet. Deze tweejarige specialisatie heeft tot doel om de aansluiting van de conservatoriumopleiding op de beroepspraktijk van het symfonieorkest te verbeteren en indien mogelijk toptalent voor de toekomst aan het orkest te verbinden.
 - Voor popmuziek is sinds 2008 het project The Hague Music Export opgezet, een fonds met als streven Haagse bands, acts en DJ's in het buitenland te laten optreden of hen financieel te ondersteunen met buitenlandse workshops en masterclasses. Hiervoor is jaarlijks 20.000 euro beschikbaar, dat via het Haags Popcentrum wordt ingezet.
-



- Voor beeldende kunst voert Stroom Den Haag een aantal gemeentelijke subsidieregelingen uit. Daarvan is de Invest subsidie bedoeld om startende kunstenaars zich verder te ontwikkelen en een bijdrage te leveren aan de Haagse kunstwereld. Het gaat om maximaal twee keer 4.000 euro per jaar. De overige regelingen staan uiteraard open voor iedereen, ook jonge.
 - Daarnaast heeft de gemeente een subsidieregeling voor broedplaatsen. Hiervoor is jaarlijks 75.000 euro beschikbaar. Deze regeling staat ook open voor jong talent.
 - **Utrecht** hecht er belang aan te blijven investeren in talentontwikkeling. Hieraan is aandacht besteed in de gemeentelijke Cultuurnota 2013-2016 en de vorig jaar nieuw opgezette projectsubsidieregeling. 'Jong en aankomend' is geen vast criterium in de beoordeling van subsidieaanvragen (geweest), maar in een aantal beoordelingen een positief aandachtspunt gebleken. 'Talent' wordt door de gemeente niet in beperkte zin gedefinieerd en/of geregistreerd. In kwantitatieve zin wordt dan ook niet geregistreerd hoeveel subsidie er naar talenten gaat.
-



- **Eindhoven** heeft op dit moment geen regeling/ fonds op grond waarvan we (individuele) subsidies verstrekt kunnen worden aan kunstenaars. Er is een atelierstichting en twee werkplaatsen en daarnaast zijn er presentatieruimtes voor BK. Eindhoven ondersteunt drie kleine theatergezelschappen (allen structureel gesubsidieerd) en een breakdance crew. . Er wordt ook een organisatie gesubsidieerd die zich richt op de talentontwikkeling bij jongeren en het Centrum voor de kunsten richt zich hier ook gedeeltelijk op.
 - Subsidies voor individuele kunstenaars werden tot ongeveer 2004 verstrekt vanuit de middelen van de Geldstroom BKV (die onderdeel waren van een fonds). Rond 2005 was dit niet meer mogelijk. Dit is voor een deel ondervangen door de financiële ondersteuning die het Pokonfonds (financieel ondersteund door de gemeente) tussen 2006 en 2009 bood.
 - Vanaf 2007/ 2008 is er een atelierstichting en is het aantal (tijdelijke) ateliers aanzienlijk toegenomen.
-

- **Groningen** kende tot 2013 een specifieke regeling gericht op talentontwikkeling. Gemiddeld was daarvoor ruim 100.000 euro beschikbaar. Daarnaast heeft de gemeente stipendia en kan er bij de Kunstraad aanspraak worden gemaakt op het incidentenbudget (voor activiteiten met primair een artistiek doel).
 - De subsidieregeling Groningse Nieuwe bestond vanaf 2005 en bood jonge beginnende getalenteerde kunstenaars in de stad een stimulans voor hun professionele carrière. Omdat talentontwikkeling geborgd is bij de grote instellingen in Groningen, is besloten tot afschaffing van Groningse Nieuwe.
 - In de nieuwe cultuurnotaperiode die in 2013 van start is gegaan is minder subsidie beschikbaar voor talentontwikkeling. In de nota wordt talentontwikkeling meer gezien als verantwoordelijkheid van de instellingen in de culturele infrastructuur. Het afbouwen van de subsidieregelingen wil dus niet zeggen dat er minder aandacht besteed wordt aan talentontwikkeling. Het wordt veel meer via de instellingen zelf verwezenlijkt.
 - Er zijn o.a. specifieke stipendia voor afgestudeerde bachelors Autonome Kunst van de Hanzehogeschool Groningen en voor talentvolle musici van het Noord-Nederlands Conservatorium.
-



- De Gemeente **Enschede** subsidieert kunstenaars niet rechtstreeks.
 - De gemeente draagt wel ongeveer 60% van de huurkosten voor kunstenaarsateliers in Enschede, die verhuurd worden via atelierstichtingen. Op deze huurvergoeding is afgelopen jaren ongeveer 30% gekort.
 - Daarnaast wordt 20.000 euro besteed aan 2 gastateliers voor internationale beeldende kunstenaars.
 - Jaarlijks ontvangt een groep kunstenaars 10.000 euro subsidie voor het ontwikkelen en beheren van de website kunstnonstop.nl voor kunstenaars,
 - 20.000 euro is jaarlijks beschikbaar voor de eindexamenpresentatie van studenten Artez AKI.
 - Er worden subsidies verstrekt aan instellingen die lokale kunstenaars een platform moeten bieden, zoals 70.000 euro per jaar voor TETEM Kunstruimte
 - Tenslotte is er een subsidieverordening voor onder meer talentontwikkeling en presentatie van kunstenaars. Subsidies kunnen door instellingen aangevraagd worden.
-



- **Arnhem** verstrekt geen rechtstreekse subsidies aan kunstenaars (zowel beeldend als podiumkunsten). Wel steunt Arnhem kunstenaars indirect op meerdere manieren. Er is ruim een half miljoen euro beschikbaar voor ondersteuning van galerie en productiehuis Plaatsmaken (grafisch en digitaal atelier), productiehuis Generale Oost (theater en dans) en productiehuis wintertuin (letteren). Daarnaast zijn er twee subsidieregelingen die open staan voor aanvragen van kunstinitiatieven. Hieruit worden meerdere kleinere expositie-initiatieven, festivals etc. gesubsidieerd. Wat opvalt is dat steun aan productiehuizen vanaf 2009 vergroot is.
 - Er is budget uitgetrokken voor de ondersteuning van een Platform Beeldende Kunst (22.500 euro jaarlijks) waarmee o.a. de functie Bruggenbouwer Beeldende Kunst wordt uitgeoefend. Deze functie is bedoeld om het werken in opdracht (voor o.a. bedrijfsleven) onder kunstenaars te bevorderen en te stimuleren.
 - Arnhem subsidieert een bemiddelende instantie (stichting SLAK) die betaalbare woon- en werkruimte aan kunstenaars ter beschikking stelt (237.000 euro per jaar tot 2013, per 2013 177.000 euro).
 - Voor zowel BK als PK worden oefen- en studioruimten ter beschikking gesteld. In totaal gaat het ongeveer om 400.000 euro per jaar, waarvan 100.000 voor BK.
-

- Er staan twee subsidieregelingen open voor aanvragen van kunstinitiatieven: het Fonds Cultuur voor incidentele projecten en de regeling Programmatische Activiteiten Cultuur (een tweejarige regeling voor productie- en presentatieactiviteiten). Hieruit worden meerdere kleinere expositieinitiatieven, festivals etc. gesubsidiëerd.
 - Vanaf 2009 hebben de productiehuisen (Generale Oost en Wintertuin voor podiumkunsten en Plaatsmaken voor beeldende kunst meer financiële ondersteuning gekregen.
 - **Maastricht:** o.a. door een rijk aanbod aan kunstvakopleidingen is talentontwikkeling een belangrijk terrein. Er zijn dan ook diverse relevante initiatieven:
 - In Maastricht heeft het culturele veld gereageerd op het wegvallen van het productiehuis door het opzetten een netwerkorganisatie die professioneel podiumtalent ondersteunt (onder de naam C/O). De dragende partijen zijn o.a. de Toneelacademie, Toneelgroep Maastricht, Jeugdtheatergroep Het Laagland, de Nederlandse Dansdagen en het festival Cultura Nova. In de toekomst kunnen andere dragers/disciplines zich aansluiten. De kern van de nieuwe aanpak is de sterke gerichtheid vanaf het begin op de relatie productie-afname. Relaties met podia worden versterkt.
-



- Elk initiatief wordt door de aangestelde artistiek makelaar verbonden aan een producent, tenzij het om meer onderzoekgerichte initiatieven gaat. Zo wordt er meer vanuit een marktbesef geopereerd. Voor dit initiatief heeft de provincie het budget voor voormalig productiehuis opnieuw ingezet en Maastricht draagt 100.000 euro bij.
 - Theater aan het Vrijthof (gefinancierd door de gemeente Maastricht) heeft daarnaast een aantal jonge theaterinitiatieven onder zijn hoede.
 - Op het gebied van de beeldende kunsten, vormgeving en creatieve industrie kent Maastricht beleid waar talent huisvesting geboden wordt., o.a. in het AINSI-gebouw (voormalige cementfabriek).
 - Een groeiende tendens bij bovenbeschreven Maastrichtse voorbeelden is: nog meer vervaging van disciplinegrenzen en meer samenwerking maker-producent-podium.
-



- De Gg gemeentes geven bijna allemaal ondersteuning aan organisaties die aan talentontwikkeling doen, zoals productiehuizen. Hierin is een aantal veranderingen geweest, maar hierin is geen trend te ontdekken. Zo geeft Rotterdam in de periode 2009-2012 minder subsidie dan in de periode daarvoor. In Arnhem is juist meer subsidie gegeven vanaf 2009 aan productiehuizen.
 - De Gg-gemeentes geven lang niet allemaal directe ondersteuning aan kunstenaars, laat staan specifiek aan talenten. Subsidieregelingen worden vaak uitgevoerd door andere organisaties, zoals het AFK in Amsterdam. De meer indirecte ondersteuning (zoals het verschaffen van een woon/werkplek aan kunstenaars) wordt ook vaak door intermediaire organisaties uitgevoerd. In de gevallen dat er wel een subsidieregeling voor kunstenaars is (zoals in Den Haag, Maastricht en Utrecht), is deze niet specifiek voor talenten.
 - Uit de erg beperkte steekproef komt niet het beeld dat er veel bezuinigd wordt. Het is overigens goed mogelijk dat er bij gemeenten in de nabije toekomst nog bezuinigd gaat worden op cultuuruitgaven, gezien de aangekondigde bezuinigingen van het Rijk en de doorwerking daarvan op gemeenten.
-



- Het gewijzigde rijksbeleid leidt ook tot aanpassingen op dat beleidsveld bij gemeenten. De facto is talentontwikkeling meer een decentrale verantwoordelijkheid geworden (van bijvoorbeeld gemeenten en gezelschappen) dan het voorheen was. Deze decentralisatie leidt tot minder garanties op nationaal niveau en maakt het geheel daardoor kwetsbaarder.
 - Om een goed onderscheid te maken naar disciplines en de regelingen of beschikkingen met als doel talentontwikkeling in kaart te brengen, moet een extra inspanning gedaan worden. Er kan bijvoorbeeld meer worden bereikt met face-to-face interviews dan de emailuitvraag.
-



- **Deel 4 – private fondsen**
-



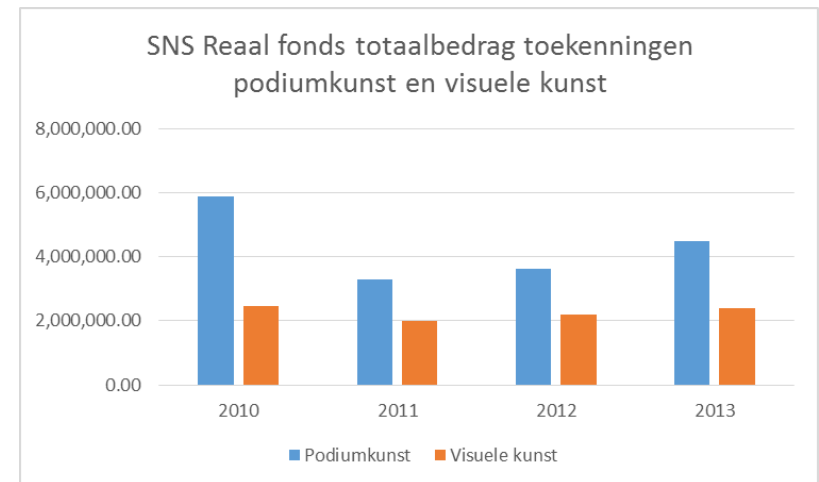
- We hebben in het kader van dit onderzoek data uitgevraagd en verkregen bij een aantal private fondsen en internetbronnen onderzocht. Om de uitkomsten van de data-analyse goed te kunnen duiden, vinden we het belangrijk om melding te maken van twee noties.
 - Ten eerste zijn twee van de verstrekkers van private bijdragen (SNS Reaal Fonds en VSB Fonds) afkomstig uit de bankenwereld: het zijn de stichtingen die de aandelen aan de oud-spaarbanken in handen hebben. Op het moment dat de overheidssubsidie voor cultuur gekort wordt, besteden ook deze partijen minder geld aan cultuur. De overheid moet bezuinigen, maar dat geldt ook voor stichtingen waarvan het aandeelvermogen fors is gekrompen. De gevolgen van de crisis worden zichtbaar in de inventarisatie.
 - Ten tweede is tijdens het onderzoek gebleken dat de cijfers van de verschillende private fondsen niet bij elkaar opgeteld kunnen worden:
 - De fondsen rapporteren op verschillende niveaus (totaalniveau vs. projectniveau); voor sommige fondsen is jaarlijkse informatie beschikbaar, voor andere fondsen niet
 - Er zijn uiteenlopende definitie van disciplines (bijv. 'visuele kunsten')
 - Er worden soms meerdere doeleinden gesteund ('ook talentontwikkeling'); gevolg is dat een subsidie soms wordt meegenomen als talentontwikkeling bijvangst is, en soms niet
 - Er worden meerdere definitie van 'talent' gehanteerd, die niet altijd aansluiten bij definitie van het onderzoek
-



Private fondsen – SNS REAAL Fonds

42

- SNS REAAL Fonds steunt zowel grote als kleine initiatieven (enkele duizenden euro's tot circa een Miljoen euro), verspreid over het land
- De pijler Kunst & Cultuur bestaat uit 7 categorieën, zoals podiumkunsten, visuele kunst, literaire kunst, cultuureducatie en festivals.
- De voor dit onderzoek relevante categorieën zijn podiumkunsten en visuele kunst.
 - Podiumkunst: voorwaarden zijn artistieke hoogwaardigheid, gerichtheid op nieuw publiek. Jonge carrières die als opvallend en belangrijk worden beschouwd, hebben een streepje voor.
 - Visuele kunsten: dit gaat verder dan beeldende kunst. Hieronder vallen ook vormgeving, design, mode, fotografie, architectuur en interdisciplinaire projecten. Er is geen focus op talentontwikkeling.
- De bedragen in de figuur zijn de totale toekenningen van het fonds aan beeldende kunst en podiumkunst (niet specifiek talentontwikkeling)!





- VSB had in de periode 2007-2009 beleid gericht op talentontwikkeling. Om in aanmerking te komen, dienden 'jonge talenten' aan te kunnen geven welke ontwikkeling hij of zij door wilde gaan maken.
 - Voor de programmalijs Talentontwikkeling was voor 2008 een initieel budget van 2,8 miljoen euro vastgesteld, waarvan 2,2 miljoen euro binnen de sector podiumkunsten en 100.000 euro binnen de sector beeldende kunst. De overige 500.000 euro wordt besteed binnen letteren, nieuwe media, erfgoed e.a. Door de bankencrisis moest er gereorganiseerd worden. De regeling Talentontwikkeling kwam te vervallen.
 - Er wordt nog wel steun geboden aan talent. Sinds 2011 is er een beleidslijn 'voorstelling zonder randprogrammering', bedoeld voor nieuwe podiumkunstenmakers die met een artistiek hoogwaardige voorstelling de stap maken naar een groter, eigen publiek. Voor dergelijke projecten is tot op heden in totaal een bedrag van circa 600.000 euro toegezegd, waarbij het dan gaat om ruim twintig donaties van wisselende omvang.
 - VSB is weinig actief op het gebied van talentontwikkeling binnen de beeldende kunst. Dat komt deels doordat VSB geen individuen ondersteunt.
 - Ook via andere beleidslijnen ondersteunt VSB Fonds indirect het werk van nieuwe makers bij de podiumkunsten, bijvoorbeeld via donaties aan festivals die nieuw talent een plek in hun programmering geven of hun producties coproduceren.
-



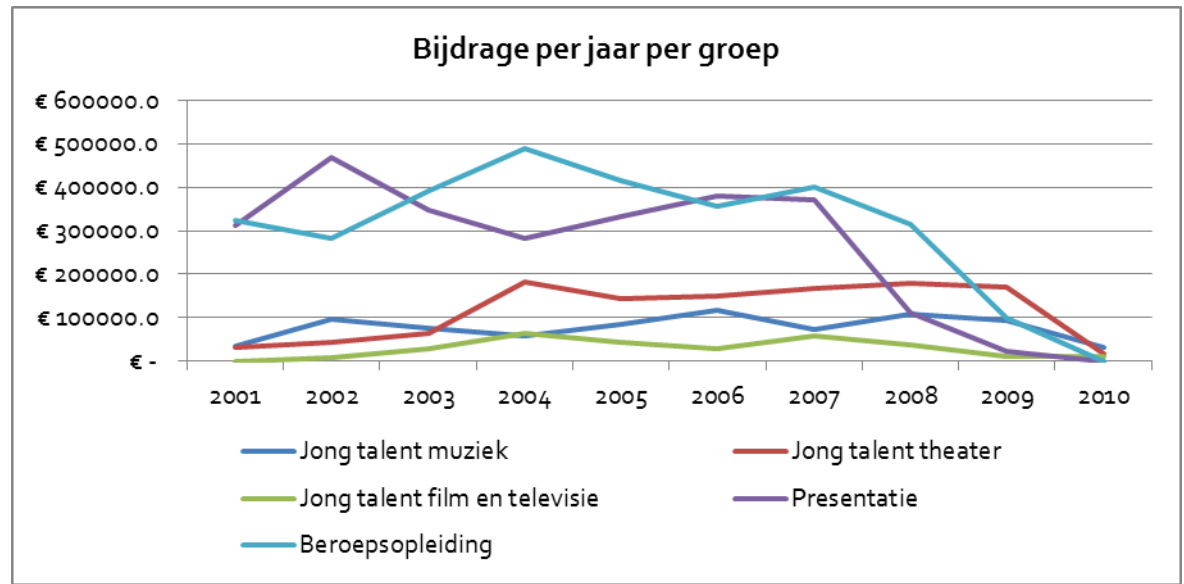
- De VandenEnde Foundation geeft beurzen aan jonge talenten, aan beroepsopleidingen en presentaties van jonge talenten.
 - De Foundation heeft het beleid voor het stimuleren van jong talent altijd via meerdere sporen gevoerd: individuele beurzen, ondersteuning van op jong talent gerichte beroeps(voor)opleidingen, presentaties op podia en in festivals. In 2001 bedroegen de totale uitgaven hieraan ruim 1.000.000 euro. T/m 2007 is hieraan jaarlijks een bedrag variërend van 1.200.000 euro tot 980.000 euro besteed.
 - In 2008 daalde het totaal naar ruim 775.000 euro, om in 2010 scherp te dalen naar ruim 65.155 euro (i.v.m. financiering DeLaMar Theater waardoor de focus kwam te liggen op individuele beurzen).
 - Inmiddels is het jaarbudget weer gestegen tot in 2013 ruim 126.000 euro. In 2014 is het beschikbare budget voor beurzen alleen, al weer 150.000 euro.
 - Voor programmering van het DeLaMar Theater stelt de Foundation 1 miljoen euro per jaar beschikbaar. Dit geld gaat deels (maar niet expliciet) ook naar talenten.
 - Overigens ondersteunt de Foundation sinds 2007 het Laboratorium voor Muziektheater M-Lab in Amsterdam. Van 2007 t/m 2009 voor 450.000 euro per jaar. Van 2010 t/m 2012 voor 400.000 euro per jaar en voor 2013 en 2014 voor 300.000 euro per jaar. Dit productiehuis is voornamelijk gericht op het stimuleren van jong talent.
-



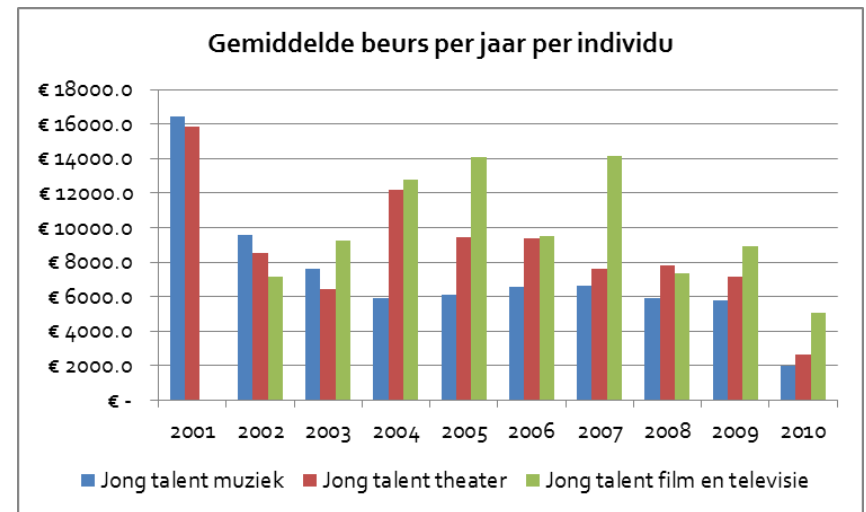
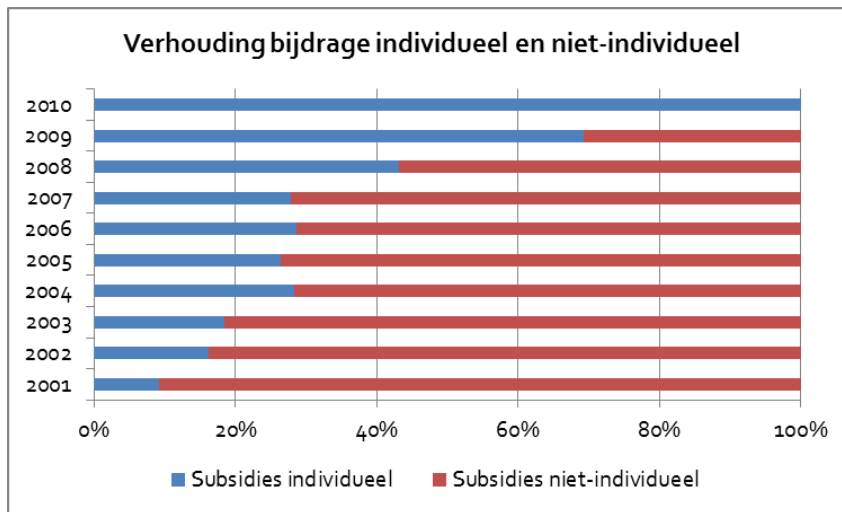
Private fondsen – VandenEnde Foundation (2/3)

45

- Onderstaande figuur geeft de daling van het bedrag dat beschikbaar was voor beurzen weer. Deze verlaging was het gevolg van gewijzigde prioriteiten i.v.m. de financiering van het DeLaMar Theater.
- Binnen individuele beurzen is het meeste aan de discipline theater toegekend.



- Het bedrag dat wordt toegekend aan individuen ten opzichte van een groep of opleiding stijgt van ca. 10% in 2001 tot 100% in 2010. De grootste veranderingen vinden daarbij plaats na 2007. Dit komt doordat bij een verlaging van het beschikbare budget er voor gekozen is om de beurzen prioriteit te geven ten opzichte van andere regelingen.
- De gemiddelde beurs per individu (jaarlijks subsidie voor beurzen gedeeld door aantal beurzen) neemt met ongeveer 85% sterk af voor de categorie muziek tussen 2001 en 2010.
- In de periode 2001-2010 zijn er voor podiumkunsten via beurzen in ieder geval 170 talenten (meerdere malen) gesteund (ruim 100 theater, ruim 50 muziek en ruim 20 film & televisie).

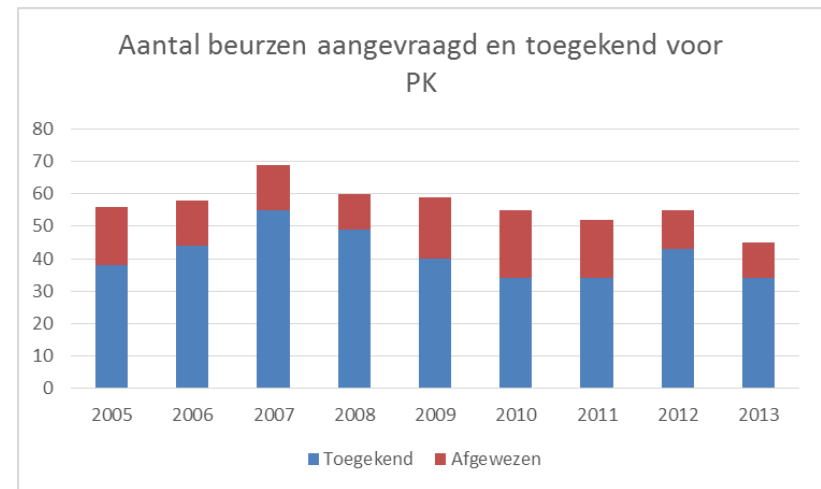
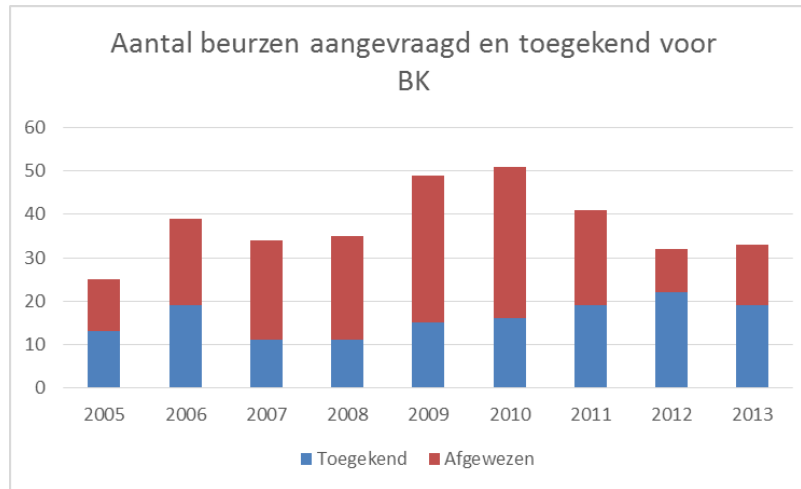




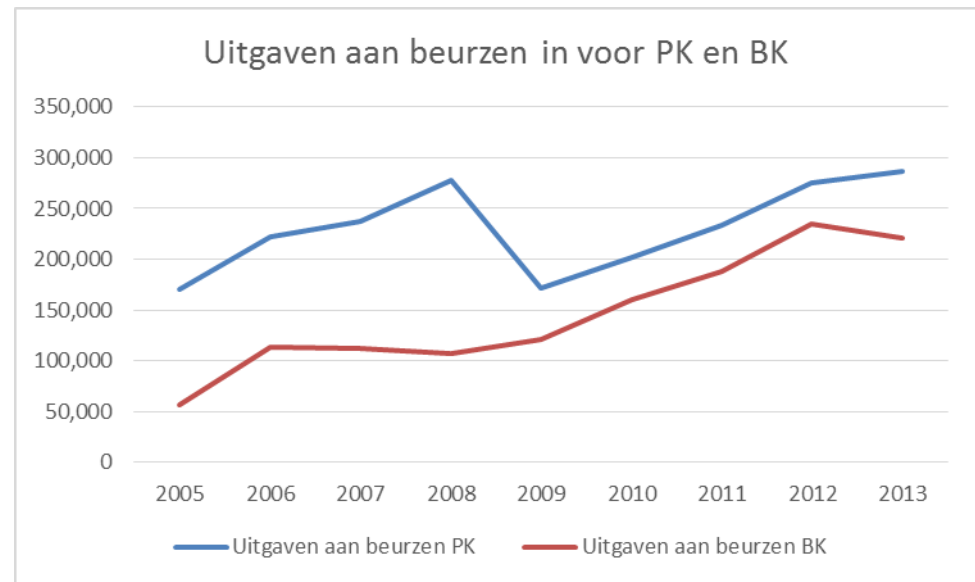
- Het BNG Cultuurfonds heeft tot doel activiteiten te stimuleren op het gebied van kunst en cultuur die van betekenis zijn voor gemeenten en het gemeentelijk beleid.
 - Het gaat hierbij voornamelijk om de ondersteuning van incidentele subsidieaanvragen van kunst- of cultuurprojecten. Daarnaast neemt het BNG Cultuurfonds zelf initiatieven, vaak in - over het algemeen meerjarige - samenwerking met andere partijen om te komen tot stimulering van jong talent. Dit gebeurt reeds op de gebieden theater, muziek en literatuur.
 - Het fonds kent jaarlijks, in 4 rondes, ongeveer 900.000 euro aan subsidie toe.
 - Het fonds doet geen zaken met individuen, alleen met stichtingen. Talentontwikkeling wordt gericht gedaan door ongeveer 200.000 euro vrij te maken voor toekenning van prijzen aan talenten.
 - Van de overige 700.000 euro gaat het grootste deel naar muziek en theater. Ongeveer 50.000 euro is voor beeldende kunst.
-



- Het Cultuurfonds streeft ernaar toptalent de gelegenheid te geven om zich verder te bekwamen, en toptalent te bekronen.
 - Enkele voorbeelden van speerpunten van het fonds zijn:
 - 'De bestendige bloei van amateurkunst, -muziek en –toneel'
 - 'Podiumkunstprojecten die worden bedreigd door bezuinigingen'
 - Binnen de werkerreinen heeft het Cultuurfonds in de loop der jaren uiteenlopende eigen initiatieven ontwikkeld. Voorbeelden zijn:
 - Onderscheidingen en prijzen ter bekroning van uitzonderlijke prestaties
 - Stipendia om specifiek talent binnen de werkerreinen een impuls te geven
 - Daarnaast zijn er bijdrageregelingen voor onder andere concoursen, festivals, podiumproducties en tentoonstellingen
 - Het cultuurfonds heeft enkele stipendia kunnen instellen voor deelgebieden van de werkerreinen. Deze zijn voor talenten die hun kwaliteiten al met enig werk hebben bewezen. Ze vormen een impuls voor een succesvol vervolg van hun carrière.
 - Mede dankzij particuliere schenkers kent het Cultuurfonds sinds 2001 een beurzenprogramma voor wetenschappelijk en artistiek toptalent. Er is in totaal 1.5 mln. Beschikbaar voor een vervolgopleiding of -onderzoek in het buitenland. Een deel hiervan is bestemd voor podiumkunst en beeldende kunst.
-



- Bij BK is de kans dat een beurs wordt gehonoreerd kleiner dan bij PK. Dit komt deel doordat er meer fondsen op naam beschikbaar zijn voor PK.
- De uitgaven aan beurzen vertonen een stijgende trend. Dit lijkt te komen door toegenomen middelen voor de beurzen, de aanvragen vertonen namelijk geen stijgende lijn.





- **Observaties rondom de dataverzameling**
-



- Er is veel data beschikbaar op het gebied van uitgaven aan de kunst. Het filteren van deze data met als doel talentontwikkeling in de podiumkunsten en de beeldende kunst in beeld te brengen is bewerkelijk vanwege:
 - Het onderscheid tussen podiumkunsten, beeldende kunst en overige disciplines wordt bij fondsen lang niet altijd gemaakt in systemen. Dit geldt in zekere mate ook bij opleidingen. Er zijn veel opleidingen die kunnen leiden tot een carrière in de beeldende kunst of podiumkunsten, maar ook een aantal die eveneens tot een carrière buiten deze sectoren kunnen leiden. In verschillende onderzoeken wordt een verschillende selectie gemaakt.
 - De specifieke focus op talentontwikkeling: er zijn nauwelijks onderwijsdata beschikbaar die ons in staat stellen om doorstroom van talenten naar de sectoren podiumkunst en beeldende kunst te monitoren. De cijfers over werkgelegenheid (voor zover beschikbaar) zeggen ook lang niet alles over talentontwikkeling, want er zijn naar verwachting talenten die niet in deze cijfers voorkomen (omdat ze niet in dienst zijn en/of zelfs een dienstverband in een andere sector hebben). De data van de fondsen is ook vaak niet te splitsen in wel of geen talentontwikkeling.
-



- Voor een nulmeting gelden de volgende aanbevelingen:
 - Kies voor helder af te bakenen definities. Neem partners die in het monitoren een rol gaan spelen hierin mee.
 - Helderheid over de hoofdvraag en onderliggende vragen: omdat er maatwerk nodig zal zijn in het vergaren van de vraag dient duidelijkheid te zijn over de vraag: wat is hetgeen we willen weten?
 - Een voorbeeld is: welke instituten zijn het meest van belang voor talentontwikkeling? Aangezien het voor ieder betrokken instituut een behoorlijk inspanning is, valt het aan te bevelen een selectie te maken.
 - Denk bij het uitvoeren niet in hokjes. Geef ruimte in de systematiek voor multidisciplinariteit. Een te diepgaand detailniveau is in deze sectoren soms ingewikkeld en maakt de uitkomsten niet duidelijker.
 - Maak gebruik van de kennis uit deze inventarisatie over wat *niet* kan.
 - Er is veel mogelijk, maar vaak kost dit voor betrokkenen veel tijd. Zo liet één fonds weten dat het mogelijk is geografisch uit te splitsen waar hun steun aan organisaties terecht komt, indien er meer tijd is. Voor beleid van gemeenten kan dit meerwaarde hebben. Voor dergelijke vragen moet worden afgewogen of de kosten van het in kaart brengen tegen de baten opwegen.
-



- Er kan overwogen worden een monitor met een panel van studenten en kunstenaars te ontwerpen. Deze groep kan in de tijd worden gevolgd op punten zoals doorstroom, gebruik van subsidie e.d.. Een dergelijke monitor heeft een dynamisch karakter en er is ruimte voor detail.
 - De aanpak die in deze inventarisatie is gevolgd, gaat uit van actoren: wat doet een bepaalde groep actoren om talentontwikkeling te bevorderen? Naast of in plaats van deze aanpak is ook een andere aanpak mogelijk, namelijk een aanpak die uitgaat van regelingen gericht op talentontwikkeling. Dit geeft weliswaar een minder volledig beeld, maar is naar verwachting eenvoudiger te realiseren.
-



- CBS Statline, <http://statline.cbs.nl>
 - Vereniging Hogescholen, <http://cijfers.hbo-raad.nl>
 - Het onderzoekscentrum voor onderwijs en arbeidsmarkt (ROA) van de Universiteit van Maastricht, www.roa.nl
 - Commissie Dijkgraaf (2010), Onderscheiden, verbinden, vernieuwen
 - De onderzoekers zijn dank verschuldigd voor gegevensverstrekking door:
 - Het Fonds Podiumkunsten en het Mondriaan Fonds
 - BNG Fonds, SNS REAAL Fonds, VSB Fonds, VandenEnde Foundation, Prins Bernhard Cultuurfonds
 - De Gg gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven, Groningen, Enschede, Arnhem en Maastricht
 - De Rijksakademie van Beeldende Kunsten (RABK), De Ateliers, de Jan van Eyck Academie en het Europees Keramisch Werkcentrum (EKWC)
 - Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)
-